

Stredoveká literatúra

- Svetová literatúra sa rozvíjala v rozpätí 5. – 15. storočia na pozadí **feudálneho spoločenského poriadku** a pod vplyvom **kresťanského náboženstva**. Platilo latinské: ORA ET LABORA (modli sa a pracuj) – základné heslo tohto obdobia. Odmenou pre človeka mal byť posmrtný život.
- Literatúra sa vnútorne členila na:
 - o **feudálnu náboženskú** – mala náboženský charakter
 - o **feudálnu svetskú** – mala nenáboženský (svetský) charakter
- V každej z týchto literatúr prevláda určitý typ literárnej postavy (literárna typizácia),
 - o Vo feudálnej náboženskej lit. – **šľachtic, bojovník, rytier** – mal idealizované vlastnosti – oddaný, verný kráľovi, odvážny, smelý a tiež aj obranca dām. Pamiatky: rytiersky epos - Pieseň o Rolandovi – 12. storočie, francúzska literatúra a iné diela.
 - o Vo feudálnej nenáboženskej lit. – **svätec, pustovník, askéta** – múdry, silno veriaci, žijúci odriekavo (asketicky).
- Vzorom pri písaní sa stala Biblia – kniha kníh. Bola inšpiračným zdrojom, uznávaná literárna autorita.
 - o **Imitácia** – bol postup pri písaní, kedy autori napodobňovali celé časti Biblie, preberali ich do svojich diel a vôbec sa to nepovažovalo za neschopnosť autora.
 - o **Topika** – častým preberaním celých častí z Biblie sa stali niektoré vety, myšlienky ošúchané, topické, nič nehovoriace. Znakom stredovekej literatúry bol aj **synkretizmus** – splývanie žánrov.
- **Najrozšírenejšie žánre: legenda** *J. Guttenberg – Inkunábuly (Prvotlače) – do roku 1500
- Ďalšie žánre: **lyrické piesne** (náboženské), **kázne, životopisy svätých, drámy**.
- Slovenská stredoveká literatúra – ZAČALA VZNIKAŤ V TOMTO OBDOBÍ!!!!!!!!!!!!!!
- Časové ohraničenie 800 – 1500. (800 – 1000 Veľkomoravské obdobie, 1000 – 1500 Nové konštituovanie slovenskej stredovekej literatúry)

V roku **863** prišli na územie Veľkej Moravy Konštantín a Metod. Cieľom ich misie bolo šírenie kresťanstva v jazyku, ktorému ľudia rozumeli (slovanský jazyk). Solúnski bratia (Grécko) prišli na pozvanie veľkomoravského panovníka Rastislava, ktorý sa obrátil na byzantského cisára Michala III., aby poslal učencov na VM. Metod mal právnické vzdelanie, neskôr vstúpil do kláštora. Konštantín (nazývaný aj filozof) bol jazykovedcom. Franskí kňazi však obžalovali vierozvestov na pápežskom dvore a tí museli v Ríme obraňovať svoje učenie pred pápežom Hadriánom II. Cesta do Ríma bola úspechom, pretože bratia obhájili svoje učenie. Žiaľ, Konštantín už z Ríma neodíšiel, pretože ochorel a vstúpil do kláštora, kde prijal rehoľné meno Cyril. Zomrel 14. februára **869** a pochovali ho v Chráme sv. Klimenta v Ríme. Metod na žiadosť pápeža odišiel späť na Veľkú Moravu.

Metod musel bojovať o opätovné uznanie slovienskej bohoslužby pápežom Jánom VIII. Nakoniec však pápež Štefan V. zakázal sloviensku bohoslužbu v roku **885**. Začalo sa prenasledovanie slovienskych kňazov na čele s Gorazdom, a to viedlo k ich odchodu z Veľkej Moravy. Niektorí sa uchýlili do Čiech, iní do Poľska, ale najviac ich odišlo do Bulharska. Metod sa stal arcibiskupom. Za vlády Svätopluka, ktorý uznal zvrchovanosť Franskej ríše, sa situácia zmenila. Franskí kňazi Metoda prenasledovali, bránili mu učiť v slovienskom jazyku a väznili ho. Metod zomrel v roku 885. Po jeho smrti a po zániku VM zanikla aj slovanská liturgia a oficiálnym jazykom sa stala latinčina na niekoľko storočí.

Skôr ako sa vypravili obaja bratia do Veľkomoravskej ríše, zostavil Konštantín prvé slovanské písmo – **hlaholiku**. Týmto položil základný kameň slovanskej kultúry a literatúry. Hlaholika vznikla zo slova glagol – hlahol (slovo). Pozostávala z 38 grafických znakov. Najstaršou pamiatkou napísanou týmto písmom sú **Kyjevské listy**. Bratia Konštantín a Metod sa po prekročení Dunaja ocitli na Bratislavskom alebo Devínskom hrade. Knieža Rastislav (aj ostatní obyvatelia) im vyšli v ústrety a prijali ich s veľkou ctou. Podľa tradície to bolo **5. júla 863**. Konštantín ako hlava posolstva odovzdal Rastislavovi list cisára Michala III. a dary, ktoré so sebou priniesli - najväčším darom bolo Sväté písmo (Biblia) v staroslovienskom jazyku.

Najdôležitejším činom cyrilometodskej misie na Veľkej Morave bolo zavedenie STAROSLOVIENSKÉHO JAZYKA do liturgie (bohoslužby).

Cyrilometodská tradícia zohrala dôležitú úlohu v slovenských dejinách. Význam sv. Cyrila a Metoda:

1. Priniesli kresťanstvo, preto sú nazývaní vierozvestci.

2. Vytvorili písmo hlaholiku. Hoci sa u nás písmo hlaholika a slovienska liturgia neujali, mnohé iné národy si ich osvojili – z hlaholiky vytvorili žiaci Konštantína (Cyrila) písmo cyriliku a z nej vznikla dnešná azbuka, ktorú používajú napr. Rusi, Ukrajinci, Bielorusi, Bulhari, Srbi a Chorváti.
3. 3. Zachovali sa významné literárne pamiatky: **Preklad Biblie a bohoslužobných kníh** (napr. MISÁL – omšová kniha) do staroslovienčiny.
- **Pôvodná tvorba**
 - o **Život sv. Konštantína** (pravdepodobne sv. Kliment)
 - o **Život sv. Metoda** (pravdepodobne Gorazd) spolu tvoria **Moravsko-panónske legendy**
 - o **Proglas** – je básnické dielo, ktoré vytvoril Konštantín, 1. slovanská báseň, vôbec prvé dielo v našej literatúre dodnes aktuálny svojou myšlienkou – výzvou k národu, aby sa staral o svoju vzdelanosť, literatúru a svoj jazyk.
 - o **Zakon sudnyj ljudem**, ktorý bol občianskym zákonníkom Veľkej Moravy a prvým zákonníkom v slovanskom jazyku.

Život svätého Konštantína Moravsko-panónske legendy (úryvok)

Odpovedal im Filozof:

„Či neprichádza dážď od Boha na všetkých rovnako? Alebo či slnce nesvieti takisto na všetkých? (Matúš 5, 45) Či nedýchame na vzduchu rovnako všetci? A tak vy, nehanbíte sa, tri jazyky len uznávajú a prikazujú, aby všetky ostatné národy a plemená boli slepé a hluché? Povedzte mi, Boha robíte bezmocným, že nemôže toto dať, alebo závistlivým, že nechce? My však národov mnoho poznáme, knihy majúcich a Bohu slávu vzdelávajúcich každý svojím jazykom. Ako známo, sú to tieto: Arméni, Peržania, Abazgovia, Iberi, Sugdi, Góti, avari, Tyrsi, Korzári, Arabi, Egyptania, Sýrčania a iné mnohé.“

Konštantín – Proglas – Predslov k sv. evanjeliu (úryvok)

*A ešte väčšmi od človeka z kameňa,
je mŕtva duša, každá duša bez písmen.
No že my, bratia, sme to všetko zvážili,
znamenitú vám radu teraz povieme,
ktorá vás všetkých, všetkých ľudí pozbaví
života zvieracieho, žitia smilného,
aby ste s myslou, s nerozumným rozumom,
**keď počujete slovo v cudzom jazyku,
nepočuli v ňom znieť iba zvon medený.**
Bo svätý Pavol učiteľ nám hovorí,
keď najprv k Bohu prosbu svoju predniesol:
**Chcem radšej iba päť slovo povedať,
rozumom prostým chcem tých päť slov vyriechnúť,
aby aj bratia všetko porozumeli,
než nezrozumiteľných slov riečiť tisíce.***

Maurus – Legenda o svätom Svoradovi a Benediktovi (úryvok)

Keď teda ctihodný muž Andrej utiahol sa do pustovníckej samoty, na veľké vyčerpanie tela, ale na posilnenie duchovného života, vždy zachovával pôst. Po tri dni od všetkého, čo možno zjesť, sa zdržoval pre lásku milosti toho, ktorý pre ľudí stanúc sa človekom, postil sa štyridsať dní.